

חינוך לחיים

פרשת תרומה

הבעיה המרכזית של דורנו, דור אחרית הימים, שמאבדים את השאיפות הנעלות שהיו בעבר להתקדם ולעלות במעלות התורה. לעתים די לו לתלמיד רק בציון בינוני וכד' כדי להשקיט את מצפונו ולא מחפשים להיות מהמצוינים. על תופעה זו האיר עינינו הגר"ש כהנמן מדברי המדרש 'עשרה שני רעבון באו לעולם.. ואחד בימי אברהם ואחד לעתיד לבוא שנא' 'לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה' ושאל שלכא' הרעב לעתיד לבוא הוא ברכה ולא קללה. מה רע בכך אם אנשים רעבים ומבקשים את דבר ה', הלא לכך מייחל כל יהודי בתפילתו 'פתח לבי בתורתך?' והוא מתרץ נפלא: רעב וצמא אמתיים ניכרים לא רק בלחם החסר במדפי המכולת. הם ניכרים בעיקר בכל מהות האדם, בדרך אכילתם. באותה עת מסתפקים הם במוצט, וגם פירורי לחם אחדים חשובים הם ומעורכים. וזהו הקושי שיהיה לעתיד לבוא ברעבון לדבר ה'. מכיוון שהו שעת רעבון מסתפקים ההמון בלימוד מוצט, וכל הספק קטן לדבר גדול יחשב. ואף מסתפקים ב'פירורים' אחדים ובכמה טיפות של מים. ומפטיר הרב מפוניבז' שבעוונותינו הרבים רואים את תוצאות זה הרעב. כי נתדלדלו ההשגות של לומדי התורה ומסתפקים בדבר מוצט. בלימוד דפים אחדים בגמ' וכד'.

ידועה השאלה מדוע העדיף הקב"ה דמות תינוק שתעמוד בין כרובי המשכן, מקום שממנו מדבר אל עמו ישראל, על פני אלפי סוגי יצורים וברואים שנמנים על צבאו הגדול? ותירצו, שהתורה באה ללמדנו עד כמה חביבה לפני המקום דמות המסמלת את האדם ה"מתלמד", דהיינו את מי שיודע שהוא עדיין חסר ידיעה וחכמה, ושאיפתו היא להתעלות ולהגיע לשלימות. סגולת התלמיד הינה קודם כל סגולת הצמיחה הרוחנית האישית. לעולם הוא אינו שוקט על שמריו. תמיד שואף לעוד.

"בעל הטורים" מביא במקום את הפס' "כי נער ישראל ואוהבהו", כיון שעם ישראל יודע שהוא עדיין נער לפיכך אני אוהבו, תמיד כנער הצומח ומתפתח ללא הרף וכן כיוון שגם כאשר נער חוטא ועושה - מעשים לא ייעשו, מוחלים לו לפעמים מתוך ידיעה שעתיד הוא להתלמד ולהבין את טעותו ואז יתחרט מעצמו על מה שעשה. וזו הסיבה שהארון שמסמל את התורה מידותיו כולם חצויות - כי ברוחניות ובלמוד תמיד ירגיש עצמו ככלי שאינו שלם, תמיד באמצע הדרך.

על הסבא מקלם מסופר שהורה לזרוע ליד בית 'התלמוד תורה' המפורסם שלו שדה חיטה, ונימוקו היה שהצמיחה שמסביב תעניק לתלמידים את החשק לצמוח גם הם, החיים באווירה של שדה ההופך גרעין קטן לחיטה הגובהת והולכת, תחדיר בלב בני הישיבה את התחושה שגם עליהם לצמוח, לפרוח ולהגביה בדרכי ה'. בכל הש"ס רואים אנו שרבנן נקראים "תלמידי חכמים" ולא חכמים, רק בנוגע למשא ומתן בהלכה פוגשים אנו את הביטוי "חכמים" אומרים, אבל שמם הוא לעולם "תלמידי חכמים", כיון שגדלותם היא בזה שלעולם הם מחזיקים את עצמם בגדר תלמידים ומתלמדים, כמו שכת' "איזהו חכם הלומד מכל אדם", עיקר החכמה היא אפוא הרצון להתלמד.

על שלמה המלך נאמר "יוחכם מכל האדם" ודרשו חז"ל, למד "אפילו מן - השוטים", ששלמה למד מכל אדם ומכל דבר בעולם, כל העולם היה לפניו ספר לימוד ומכל דבר היה מתלמד עד שאפילו מן השוטים מצא משהו ללמוד מהם, ובגלל זה זכה לתואר "החכם מכל אדם". ולכן מזהיר שלמה המלך 'אורח חיים למעלה למשכיל' ומוסיף ומבהיר גם את הניגוד לכך 'למען סור משאול מטה' ומסביר הגר"א שהאדם נקרא 'הולך' שצריך ללכת תמיד מדרגה לדרגה, ואם לא יעלה למעלה, ירד מטה מטה, ח"ו כי בלתי אפשרי שיעמוד בדרגה חדא. וזהו 'אורח חיים למעלה'. למען... כדי שלא יטה לרדת למטה שאולה.. הגר"א קוטלר היה מבאר את הפס' במובן שעל האדם לשאוף להתעלות ואז גם אם לא יצליח משום מה להגיע לכך, לפחות לא יסור משאול מטה.

ר' ישראל סלנט נוהג היה לומר 'אדם דומה לציפור, בכוחה של ציפור לדאות למעלה למעלה, בתנאי שתניע את כנפיה ללא הרף. אך אם תפסיק מעופה לרגע אחד - הרי היא צונחת ונופלת...!!!

וכפי שאומר משל הקדמוני 'אם לא תצעד צעד אחד קדימה, תשוב לאחור צעדיים' ולכן מסבירים הפס' 'ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם' שהציווי הוא 'ללכת בהם' להיות הולך ועולה - ממדרגה למדרגה - כי לגבי לימוד התורה, העמידה במקום - הריהי ירידה...!!!

ונסיים בדברי רבי ירוחם שאמר 'דרך העולם הוא תמיד לשים לב ל'גדולים', ל'אילנות'. דרכינו היא תמיד להעריך יותר את ה'צמחים' המתחילים זה עתה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת משפטים

כמה דברים חשובים בחינוך ניתן ללמוד מבניית הארון:

"ועשו ארון... אמתים וחצי אורכו וגו' - הארון והמנורה כנגד התורה והשולחן כנגד עשירות ולכן דווקא מידות הארון חצויות והשולחן שלמות לרמז שברוחניות ובלימוד לעולם ירגיש עצמו ככלי שאינו שלם ותמיד ישאף ליותר ולכן הוא נקרא "תלמיד חכם" כיוון שהוא תמיד בגדר תלמיד. הרוצה להתקדם. אבל השולחן כנגד הגשמיות ובזה צריך להסתפק במה שיש לו - "איזהו עשיר השמח בחלקו".

"מיקשה תעשה אותם משני קצות הכפורת" - אומר האלשיך הקדוש שזה מלמד כיצד צריך לחנך את ילדינו. א- מיקשה תעשה- החינוך לא מעשה הרכבה וברגים שמעמיד תוך כמה דקות מבנה לתפארת אלא מעשה הקשה והדרכה אישית ועקבית. ב- משני קצות הכפורת, שהאב והאם ישתפו פעולה בחינוך כל אחד בתחומו בשיתוף פעולה.

"וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו" - מבואר שהארון היה זהב מבפנים וזהב מבחוץ, ובתוכו עץ. ושמעתי לרמז בזה, ישנם אנשים שמבחוץ מתנהגים למופת, ממש 'לב זהב', מגישים הם עזרה לכל הנצרך, אבל כאשר מגיעים לביתם, פתאום נעשים משהו אחר ושם אינם יודעים להטות שכם ולהגיש עזרה. דבר זה מגונה, כי אדרבה האדם נמדד דווקא לפי התנהגותו בבית, וכפי המובא בשם רבי חיים ויטאל זצ"ל שהמקום האמתי של תיקון המידות ועידונם הוא ביתו של האדם.

מאידיך ישנם אנשים שיודעים לעזור רק בבית, לנשותיהם ולבני ביתם, אך לאנשים בחוץ כאילו שכחו שיש מצות חסד. גם זה לא טוב, שהרי כל ישראל אחים, וצריך לעשות חסד עם כל בריה בעולם, גם אם אינו נמנה בדיוק עם בני משפחתו, או עם חוג קהילתו וכדומה. לכן אמר הפסוק "וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ", שכיון שהמידות הם קודמות לתורה והם ציפוי לארון הרומז על התורה, לומר שבשביל להיות בעל תורה, צריך להיות 'מצופה זהב טהור' שהם מידות טובות, גם 'מבית' כשהוא בביתו, וגם 'מבחוץ' כלפי אנשים אחרים. אמנם האמצע היה מעץ ולא מזהב טהור, לרמז שכל זה רק במידותיו יהיה זהב טהור, אך בעצמו יהא כמו עץ, שלא יהיה בעל גאווה, אלא יהא ענו ויאחז עצמו כעץ פשוט, ורק כך תוכל התורה להיתפס אצלו, כי התורה הולכת רק למי שמקטין את עצמו ומתנהג בענוותנות. וכן כתב החיד"א "הארון היה מצופה זהב מבית ומחוץ, כך תלמיד חכם שהוא כלי מחזיק התורה צריך שהיא תוכו כברו, ואף שיש חומר והוא בשר ודם, צריך להשתדל שהחומר יכלכל את הצורה שכמעט אינו ניכר חומר שבו, כמו הארון שבתוכו עץ ולא ניכר אלה הזהב המצפהו, כך התלמיד חכם על ידי מידות טובות וענוותנותו מבית ומחוץ כמעט מכסה את עצמותו".

"והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה וכו' ופניהם איש אל אחיו" - אדם מישראל צריך שיהיו בו שתי התכונות, "פורשי כנפים למעלה", שימריא אל על, שישאף למדרגות נעלות, ושיהיו פיו ולבו מכוונים לשמים, ויחד עם זה "ופניהם איש אל אחיו", שיראה את אחיו בצר לו ובמצוקתו, ושיהיה תמיד מוכן לעזור לו, שתי תכונות אלה אחת קשורה בחברתה.

"ועשית שנים כרובים" - הכרובים הם מלאכים קדושים ופניהם פני נערים". והקשה ר' מאיר שפירא זצ"ל מדוע פירש רש"י את הפס' "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים" - מלאכי חבלה?? ותירץ שבני הנוצר יכולים לגדול ולהיות מלאכים קדושים או מלאכי חבלה חלילה, תלוי היכן הם שוהים ומבלים!! אם הם על ארון הברית - אז יהיו למלאכים קדושים. ואם הם בחוצות... על אם הדרך... יהיו למלאכי חבלה.

ונוסיף - הרי משה רבינו אמר לבצלאל לעשות את הארון תחילה. אמר לו "ארון שאעשה - להיכן אכניסנו???" ענה לו משה שהוא צודק וכך צריך לעשות- משכן קודם!! מה הסבר הדו-שיח ביניהם?? משה רבינו הורה בתחילה לעשות את הארון כי באמת הוא החשוב ביותר - רמז לנצחיותו של ישראל. הלוחות והכרובים- רמז לנוער הטוב והנפלא שימשיך את שושלת הדורות בלימוד התורה וקיום המצוות ענה לו בצלאל - נכון שזה העיקר, אבל הכרובים צריכים בית, הילדים צריכים מסגרת!! כי בלי בית מתאים לצרכים לא יעזור מה שנייצר ונבנה. ומשה רבינו מודה בדבר ואומר שקודם צריך להכין ולהתאים את הבית- את מקום משכן הקדושה!! לכרובים היקרים - בנינו הזכים.

הורים יקרים!! זכרו תמיד את שאלתו של בצלאל: "ארון שאעשה, להיכן אכניסנו???"

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com